

KAROLÍNA –
CESTA ŽIVOTEM
V CIKÁNSKÉM VOZE

KAROLÍNA KOZÁKOVÁ

HLAVNÍ POSTAVY

vystupující v příběhu

rodiče:

otec Robert, řečený Otyna, Růžička (25. 7. 1910–2000)

matka Johana, řečená Žanka, Růžičková, roz. Čermáková (5. 4. 1910–1978)

jejich děti:

Jan, řečený Jenda, nar. 18. 12. 1928 (Jíloviště, okr. Praha)

Anna, řečená Nána, nar. 23. 6. 1930 (Jíloviště, okr. Praha)

KAROLÍNA, řečená Kajda, nar. 21. 2. 1932 (Mčely – „na návsi“, okr. Nymburk),
dne 4. 3. 1950 se ve Zdaboři provdala za Jaroslava Novotného, s nímž se ale záhy
rozvedla; dne 15. 9. 1951 se na Březových Horách provdala za Miroslava Kozáka
(nar. 7. 4. 1928, zemřel 29. 1. 1962); dne 5. 12. 1969 se v Brně provdala za Jaroslava
Vdolečka (nar. 27. 10. 1943), s nímž žije dosud v Brně.

Filoména, řečená Filda, nar. na podzim 1934 (Strakonice), zemřela v roce 2002.

Barbora, řečená Barča, nar. 5. 5. 1936 (Písek), zemřela v roce 2003.

Josef, řečený Pepík, nar. 11. 3. 1943 (Zdaboř, okr. Příbram)

Jana, nar. 18. 5. 1948 (Březové Hory, okr. Příbram)

děti Karolíny:

Václav, řečený Vašík, nar. 16. 12. 1950

Miroslava, řečená Mirka, nar. 3. 5. 1952

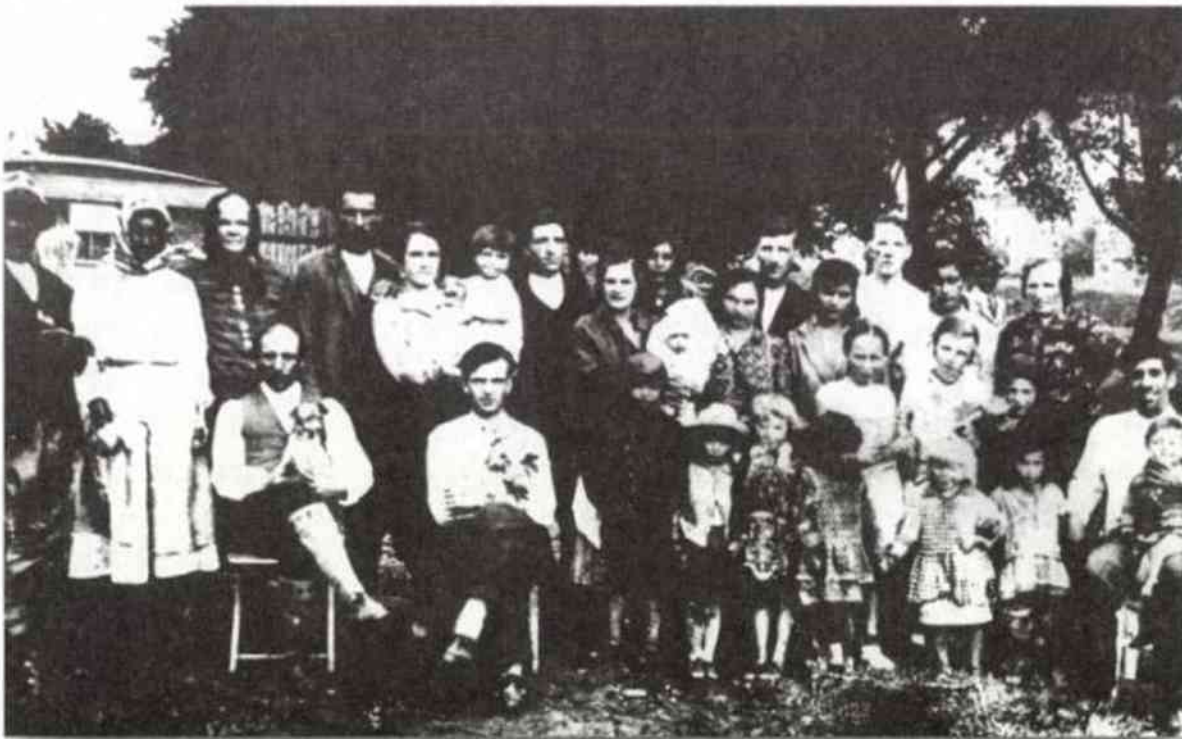
Josef, řečený Pepík, nar. 26. 8. 1954

Karel, řečený Kája, nar. 18. 5. 1956

Jaroslav, řečený Jarda, nar. 22. 1. 1973

PROBUZENÍ K ŽIVOTU

Píše se rok asi 1934 a něco, nevím to přesně, vysvětlím později. Začíná můj život – uvědomuji si sama sebe – své procitnutí k životu. To mi bylo dva, až dva a půl roku. Byl krásný letní den, ráno, právě vycházelo nádherné slunce, jelikož jsem ležela v cikánském voze, na posteli zastlané do půli peřinami; já ležela se zavázanou celou hlavou, jen oči mně koukaly. Bylo krásně uklizeno, dveře dokořán otevřené, teplo a světlo a nádherné kulaté SLUNCE na obloze. Pocházím z cikánského rodu. Naši mě prý dovezli z nemocnice – po operaci uší v důsledku silného zánětu příušnic. Já se na nic nepamatuji. Když jsem se ptala naší mámy, kolik mně bylo let, řekla asi dva až dva a půl roku.

Já jsem to miminko v zavinovačce v matčině náruči – uprostřed skupiny, otec sedí první zprava, na jeho kolenou je bratr Jenda, vedle stojí sestra Nána. Úplně nalevo stojí otcovi rodiče, uprostřed skupiny – vedle mojí maminky a mě (nalevo od ní) – je náš milovaný a zázračný strýček Eda... a v pozadí je kočovný vůz; rok 1932.

R O D I Č E A J E J I C H R O D Y

Můj otec a matka nechodili do školy, neuměli číst ani psát. Ale to nevadilo, nenechali se ošidit a uměli se pohybovat v každé společnosti, prostě byli fantastičtí. Vychovali nás velice dobře, všichni jsme správní, lidští, čistotní, spravedliví a hlavně pracovití. Umíme číst, psát a počítat. Otec na nás byl přísný. Bylo nás sedm sourozenců, pět holek a dva kluci.

Moji rodiče spolu zůstali po krafoučké známosti, jeden den se viděli a do týdne byli svoji. Tak to bylo v našem rodě. Otci prý bylo 15 a čtvrt roku a matce 16 let. Jsou narození ve stejném roce. Vůbec to nevadilo, že otec byl mladší, moc jsme ho poslouchali, dovedl si udělat respekt.

Jezdili jsme většinou sami, my děti jsme se vždy těšily, až se sejdeme s našimi příbuznými, sestřenicemi a bratranci, s tetami a strýci. To bylo vždy, když se někde konal trh, kde jsme se vždy sjížděli, handlovali a prodávali koně. Otec byl trhovce a handlíř koní. Hlavně brousil nože, nůžky apod., měl na to živnost, platil řádně daně. Pamatuji si, že jsme stáli ve vesnici na návsi, vždy blízko školy. Naše máma chodila po domech a sbírala nože a nůžky k broušení a přitom hádala z ruky. Tak se živili a šetřili si. Proč jsme stáli blízko

školy? Moje nejstarší sestra a bratr chodili do školy. Měli takovou velkou knihu, kam pan řídící školy zaznamenával, od kdy do kdy chodili – přesnou školní docházku. Náš otec na to hodně dbal, chtěl, abychom uměli číst, psát a počítat a v životě měli přehled. Tato kniha byla řádně orazítkována.

Otec pocházel z jižních Čech a jeho rodiče měli domovské právo v Hluboké. Moc se mi tam líbilo, vzpomínám na krásný zámek, faru a pěkná místa v okolí. Dědeček, babička a teta Tonča, což byla nejmladší tátova sestra, tam byli velice váženi, lidi je měli rádi; chovali se spořádaně – čistotně. Dokonce starostova dcera kamarádila s naší Tončou. Myslím si, že dříve byli hodnější lidé. Všude nám lidé pomáhali, vodou, dřevem a vším možným. Vzpomínám si, že jsme měli všude hodně kamarádů, a když jsme odjížděli z vesnice, vždy nás daleko doprovázeli, mávali a plakali, my též, a křičeli na nás, ať zase brzy přijedeme. Byl to opravdu krásný a svobodný život. Však tehdy prý řekl tatíček TOMÁŠ G. MASARYK, náš první prezident: „Dokud budou Cikáni svobodně jezdit z místa na místo, bude SVOBODA, až nebudou moci, bude svobody konec.“

Naše máma pocházela z Moravy, narodila se v Tišnově u Brna. Byla z rodu

Čermáků – Janošovských – Studených – Vrbů – Holomků – Habrů – Danielů. Otec pocházel z rodu Růžičků–Lagronů–Krausů–Langmüllerů a jiných.¹ Máti měla dva bratry a pět sester. Nejstarší bratr a nejmladší sestra zemřeli na tuberkulózu. Další bratr se jmenoval Eda, my jsme ho moc milovali, byl strašně hodný. Strýc Eda se zabil v autě – bylo mu 40 let.

Stalo se to u Chlumce nad Cidlinou, má tam u silnice křížek. O něm budu ještě psát obsírněji (hlavně k roku 1942), protože si to zaslouží. To byl opravdu KRÁL CIKÁNŮ. Měla jsem ho moc ráda i jeho ženu FANY – zlatý lidi. Bůh jim dej své.

NÁNA A JENDA CHODÍ DO ŠKOLY

Mé vzpomínky na dobu, kdy jsme jezdili po zemích českých jsou krásné, nádherné. Já, Karolína, jsem se narodila jako třetí dítě. Do školy zatím chodila jen nejstarší sestra Nána a bratr Jenda. Vždy jsem se nemohla dočkat, až přijdou ze školy a budou vyprávět, co bylo a co se učili, jaké tam byly děti, co říkala paní učitelka a podobně. Většinou to byly jednotřídky. Pamatuji si na jeden zážitek, a když si na něj vzpomenu, vždy i po létech se neudrším smíchy. Táta dal Jendovi šít vysoké boty, vestu a rajtky, stáli jsme tehdy u nějaké řeky, pěkné místo, samá zeleň. Byla to veliká vesnice (městys). Tam byla škola, která měla samostatné třídy. Jenda šel poprvé do školy, tak seděl u Nány, aby si zvykl, byl vystrašený. Nána tehdy vykládala, co se stalo. Jenda šeptal Náně, že se mu chce na velkou stranu – *chindit*,² a ona mu pod lavicí ukazuje, jak se má hlásit,

a ať řekne, že se mu chce na stranu – na záchod. On se rozčilil a říká, já nechci na stranu, já chci *chindit*. Dopadlo to tak, že to pustil do těch nových rajtek –

Bratr Jenda, tady je mu tak 20 let.

hrozné, učitelka chodila mezi lavicemi a říká: „Tady něco zapáchá...“ Dopadlo to tak, že je pustila domů, ať se očistí. Přesně si na ten zážitek vzpomínám, přišli domů, naše máma nebyla doma, byla „chodit“ (podomní obchod). Nána řekla otci vše, co se stalo. Otec mu vysvlékl

rajtky, převrátil je, vzal rejžák, šel k řece a očistil rajtky a Jendu v řece taky vymáchal. Brácha Jenda vždy kudy chodil, tudy *chindil* a byl neustále samá... *khula*.³ Nevím, ale celý život ho provázely samé peníze, štěstí; je dosti majetný.

V O Z E M K Ř Í Ž E M K R Á Ž E M P O Č E S K Ý C H Z E M Í C H

Nevím, jak mám přiblížit dobu, kdy jsme jezdili po českých zemích. Nádherné jižní Čechy, Písek, krásné náměstí a krásný starodávný most, Protivín, Strakonice a Domažlice, krásné kraje, jsou to města, kde se narodily dvě mladší sestry. Já jsem se narodila ve Středočeském kraji, v malé vsi, kde nebyl ani kostel. Ten byl ve vedlejší vesnici, kde jsem křtěná, byla mně za kmotru dcera sedláka – Anna Hájková. Jsem Karolína Anna. Vždy mě zajímalo, co to bylo za senzační lidi, že prý se sami nabídli. V té době, prý asi za týden, musel náš otec na vojenskou službu, byl brzy propuštěn, musel se o nás starat. Ten týden se o nás starali lidé ze statku. Zmíním se o nich později.

Nejstarší sestra a bratr se narodili taky na krásném místě, v Jílovišti u Prahy. Mladší bratr Josef se narodil v roce 1943, v době, kdy vládl Hitler. Nejmladší sestra Jana se narodila po roce 1948, tedy až po osvobození.

Vzpomněla jsem si na jednu zvláštnost, která se týkala doby, kdy jsme jezdili ve voze. Jednalo se o setkávání s příbuznými na určitých místech – trzích a podobně. Nikdo z nich neuměl číst, proto jejich domluva na setkání spočívala v tom, že si zanechávali různá znamení na cestě. Nevím, jak bych to přiblížila... Asi takto: otec vždy před velkou křižovatkou zastavil a hledal vhodný kámen, který pak obalil zvláštním způsobem dlouhou trávou, spletl ji okolo kamene a položil ve směru silnice, kterou jsme se vydali (jako šipku). Zajímavé bylo, že jsme se vždy setkali. Když o tom tak přemýšlím, tak by mě zajímalo, po jakých předcích jsme toto všechno geneticky zdědili. Zajímavé, co?

Z V Y K Y N A Š E H O R O D U

Musím se ještě vrátit do doby, kdy se rodiče seznámili a zůstali spolu žít. Byli velice mladí, podle nynějších poměrů vlastně dospělé děti. V našem rodě to ale bylo úplně normální, že se velmi mladí lidé začínali starat o děti, rodinu. Jistě to bylo dáno i geneticky; naši lidi vždycky žili v přírodě, museli být brzy dospělí, museli si umět se vším poradit.

Vzpomínám na to, jak jsme se sjeli s příbuznými, byl to vždy velký zážitek, pamatuji si, jak se venku společně vařilo, vždy velice dobře a hlavně čistě. Víím, že když se někdy nedopatřením stalo, že na zemi stojící hrnec s jídlem překročila nějaká ŽENA, už se jídlo nejedlo – vylilo se to, protože to už bylo *PRASTO* (nečisté).⁴

Stalo se také, že jsme se sjeli s *CHÁ-LAMA* (tak jsme říkali světským) a vypůjčili si od nás hrnec a my jsme zjistili, že jedí psy a kočky. Když nám hrnec přišli vrátit, nechali jsme jim ho – už bychom z něj nejedli.

Naši nám říkali: „Vidíte-li pohozené dřevo (všude ho bylo dosti), tak ho seberte na topení.“ V lese jsme také sbírali i šišky, ty při pálení krásně voněly lesem. Uhlím jsme netopili. Vzpomínám na krásné okolí, přírodu, lesy a hlavně na lidi kolem nás – byli báječní. Pitnou vodu jsme si buď brali z obecní pumpy, která byla označená cedulkou, a kde pumpa nebyla, lidé nám ochotně dávali ze svých zdrojů.

N Á Š V Ů Z

Vůz, kterým jsme jezdili, byl krásný a hlavně lehký. Do šíře měl asi 2,20 m, dlouhý byl 3,5 m. Vzadu byla velká postel, po straně skříň, vepředu v levém rohu napříč kredenc a lavice, vpravo kamna s babkou – bílá smaltovaná s růžemi a okolo plotny byl asi pěticentimetrový kovový okraj, který naše máma každý den čistila sidolem, aby se leskl. Kamna se udržovala v naprosté čistotě – to byla chloubka každé ženy. Dále tam byl menší stůl, který při vytažení desky sloužil na mytí nádobí. Vidím v duchu naši mámu, jak stojí a utírá nádobí, pečlivě okolo ouška – málem ho leští. Já to dělám též.

Ve voze byla velká postel a z pod ní se vytahoval dřevěný rošt, což bylo široké

Taková kamna se vyráběla speciálně pro kočovné vozy a maringotky v městě Slaném; foto ze sbírek Muzea romské kultury.

lůžko pro nás děti. Nejmenší dítě spalo v síti nad velkou postelí, v níž spali rodiče. Síť pro nemluvně byla přizpůsobena malé postýlce. Vůz měl zvláštnost – vepředu pod střechou, přes celou délku vozu byla sedadla z červené kůže, široká asi 70 cm; v létě na nich mohly spát i dvě osoby. Vzadu na voze byla dosti velká žebřina. Táta tam měl seno pro koně a udělaný posed pro kozu. Měli jsme bílou kozu sánskou. Pod vozem měl táta takovou podsadu, tam jsme měli slepice a tak. Celou plochu vozu pokrývala dvojitá nepromokavá plachta, která se vzadu nad žebřinami stáčela. Při vytažení této plachty vznikl přístřešek pro koně – při stání na místě. Chránil před deštěm a nepohodou. Vůz byl obestaven do půli světlými překližkami. Z boku byly dveře do tvaru oblouku a vedly k nim dva schůdky. Vůz to byl nádherný, luxusní, podobný dnešním karavanům. Tyto vozy dělali v městě SLANÉM na zakázku a byly na tehdejší dobu dosti drahé – tenkrát, za první republiky, stál asi 40 000 korun. Naši si na něj našetřili svojí pílí. Byla to chloubka mužů – koně, které milovali, a pěkný vůz.

Vzpomínám si, ještě jsme spali, a naše máma vařila snídani – vůně čerstvě uvařených pokrmů vždy šimrala

Takhle jsem pro Vás nakreslila náš kočovný vůz, byl moc pěkný, elegantní a taky drahý.

v nose – většinou to byla slepice na guláš a chléb. Bílá káva s kozím mlékem, nebo zrnková káva semletá s žitem a cikorkou. Někdy jsme měli ráno polévku – česnečku nebo kmínovou zavařenou jíšku – a k tomu chleba opečený na plotně, nebo různé placky. Bylo to velice zdravé. Když jsem byla starší, ptala jsem se naší mámy, proč tak brzy vstává – říkala: „Ranní

ptáče, dál doskáče.“ Její další průpověďka byla: „Trpělivost přináší růže.“ Já se stále držím těchto pravdivých průpovědí a ještě jiných. Máma byla zlatá. Naše mládí a dětství bylo prosluněnou loukou plnou kvítí. Rodiče nás vychovávali ke skromnosti a pokoře. Uvedu příklad, dostali jsme dohromady 10 dkg bonbónů pro nás pět dětí, a pokud byly v blízkosti další děti, daly jsme i jim. Myslím, že to bylo velice správné, prostě nesměli jsme být „hladoví“ k druhým. Nesměli jsme na nikoho žalovat, ani na sebe. Stalo-li se to někdy, otec zbil nejen žalujícího, ale všechny na jednu hromadu. Když nás naše máma bránila, dostala s námi. My jsme si to příště rozmysleli něco takového opakovat. Otec říkal: „Škoda každé rány, která padne vedle.“

JEŠTĚ NĚCO Z NAŠÍ MORÁLKY A PROČ JSEM JEDLA KVASNICE

Velkou hodnotou pro mě bylo, že se u nás nemluvílo sprostě. Nejsprostější slovo – hovno – promiňte – bylo naší mámou vyslovováno mazlivým způsobem: „HOÚNO“ (protáhle). No nebylo to krásné? Co tomu říkáte?

Ještě jedna věc, a to morálka, byla u nás na předním místě a pojila se s řadou TABU.⁵ Chodil-li chlapec s dívkou veřejně a spal-li s ní jen jednou, musel s ní zůstat a starat se o ni. Neexistovalo ji nechat. Dívka mu zase oplácěla

naprostou věrností, v jiném případě by ji čekalo vyhoštění z rodu. Navíc dívka musela být panna. Zvláštností bylo, že se nikdy nemluvílo o tom, jak se rodí děti, za jakých podmínek a co tomu předchází. Úžasné je, že v prostoru vozu o 7 m² nás spalo celkem sedm osob, a já nikdy neviděla, jak se rodiče milují. Naše máma, když byla těhotná, vždy měla zvláště přehozený cíp zástěry přes narůstající břicho, aby to nebylo moc vidět. Mělo to za následek, že jsem si myslela, že děti padají z nebe. Později jsem si myslela, když máma čekala mimino a měla kulaté břicho, přirovnávala jsem to k tomu, jak kyne těsto. Ptala jsem se, proč to tak kyne, ona že to dělají kvasnice. Když mne jednou poslala do krámu koupit kvasnice, cestou jsem polovic snědla a potom jsem se dívala, jestli mi taky roste břicho, a kdy budu mít děťátko. Tím chci říci, že morálka u nás byla veliká. Ráda jsem taky poslouchala vyprávění o našich předcích.

V létě jsme cvičili venku na louce. Nejvíc já – mosty, přemety, šňůry atd. Naše máma říkala, že jsem to zdělila po předcích. Její pradědeček měl cirkus – HENRY.⁶ Později jsem pátrala a skutečně existoval. Je to genová záležitost. Proto ta veliká radost ze cvičení.

Musím ještě říci, že když byl někdo z našeho rodu zavřený – za polní pynch nebo že ukradl slepici, než ho pustili, ostatní se postarali o jeho děti, a o vše, co potřebovaly. Byla to báječná pomoc bližnímu.

Ve voze jsme neměli elektrický proud. Svítily jsme petrolejovou lampou s cylindrem. Na vesnici měl proud také jen

málokdo. Tak to dříve bylo. Chodili jsme brzy spát a vykládali jsme si pohádky a různé příhody. Byl to krásný čas, nikam se nespěchalo a bylo klidněji.

Vánoce u nás byly pěkné, měli jsme malý stromeček, asi tak 50 cm vysoký, špičku máma opatřila bílým tkalounem a přivázala ho ke stropu na jedno žebro, které drželo napnutou nepromokavou plachtu. Za žebra byl natažený pravý kvítovaný organtýn, bylo to moc pěkné, útulné. Zvlášť když přšelo a bubnovalo to na střechu, a v noci – nádhera šumění deště, bylo to jako lahodná hudba, romantika k tomu. Co říci více...

Měli jsme se moc dobře. Naše máma uměla moc dobře vařit, byla velice čistotná, my jsme chodili vždy čistě oblečení. Naše máma pořád něco dělala – prala, zašívala. Chodila po domech prodávat gumu, krajky, nitě, tkalouny – prostě galanterii. Přitom jí dávali lidi věci na broušení – tím měl zase práci otec. Lidé místo peněz dávali vejce, někdy i maso (když zabíjeli) a taky slepice. Otec vždy chtěl, aby slepici máti donesla živou – říkal, že kdyby byla kradená, nejedl by ji. Naši nebyli nikdy zavření. Chovali se velice dobře a nás to také učili.

Otec vždy držel peníze, nepil alkohol a ani nekouřil. Než se rozhodl něco koupit, vše si pořádně rozmyslel. Uměl šetřit. V našem rodě nebyli žádní alkoholici, ani se nerodily postižené děti, ba ani dvojčata.

Naši rodiče se s námi moc nemazlili, dávali nám lásku najevo tím, že nás hezky jmenovali – mně Karolíně (Kajdě) říkali Kadlík, Anně (Náně) – Nany, Jano-

vi (Jendovi) – Jandík, Filoméně (Fildě) – Fili, Barboře (Barče) – Bari. Když vzpomínám na dětství – měli jsme dobrou výchovu – rodiče se mohli na nás ve všem spolehnout. Kdyby nás poslali něco vyřídit, třeba do Ameriky, jen s adresou

a penězi, vše by dopadlo dobře a my bychom se vrátili v pořádku. Myslím, že do života to bylo to nejlepší, co nám mohli dát.

SIRKY A TAKY SŮL A SNÍH

Teď jsem si vzpomněla na jednu událost. Byly mně asi čtyři roky, nevím kde jsme stáli, bylo léto – slunce svítilo – bylo to těsně u nějaké vesnice, na krásné louce. Máma mně dala nějaké krejčary, a abych šla do krámu pro sirky. Já jsem sirky koupila a cestou domů stály velké suché stohy sena a já nevím, co mně to napadlo – chtěla jsem zkusit škrtnout sirku a zkusila jsem zapálit seno. Samozřejmě to chytl a já utíkala domů, dala jsem zápalky mámě a honem se schovala pod postel a tam jsem usnula. Dál nevím nic, ani jak to dopadlo, nic si nepamatuji. Nic podobného jsem již nezkoušela. Víím jen, že dětem zápalky do rukou nepatří.

Naše máma pocházela z rodu Čermáků, narodila se v Tišnově na Moravě – její předkové se asi hodně pohybovali po moravských krajích. Také zajižděli do Čech, proto se máma seznámila s otcem. Mámini rodiče byli velice krásní lidé. Vzpomínám si na její matku, moji babičku – byla jako babička z pohádky. Měla krásné husté vlasy. Sestra Barča má po ní vlasy

(ona jediná) a je i na ni hodně podobná. Babička byla strašně hodná a milá. Nevím, jestli vám to mám říci – ale když pravda, tak pravda. Bylo to v zimě, dala mně plechový hrnek a pár krejcarů do ruky, abych šla do krámu koupit sůl, že doma už nemá. Otevřela jsem dveře krámu a nad vchodem byl připevněn zvoňček a já se dívala, jak to cinká. Asi jsem zapomněla, co chci. Pán se ptá: „Holčičko, co si přeješ?“ Já jsem ukázala na pult, kde byla na talíři rozlámaná čokoláda, tak to prodávali; dala jsem peníze. Cestou jsem čokoládu snědla a vzpomněla jsem si na sůl. Co teď, přemýšlím a na zemi právě napadl čerstvý sníh, do hrnku jsem nabrala sníh, jako že je to sůl. Otevřela jsem dveře u babičky, položila hrnek na kredenc a hned jsem utekla domů a zase se schovala pod postel a usnula. Jak to dopadlo, už nevím, asi dobře, ani jsem nedostala, to bych si určitě pamatovala. Musela jsem být hodně malá.

TÁTA – ZÁPASNÍK

Náš táta byl správný, charakterní a čestný člověk. Lidé ho měli hodně rádi, získával si lidi kolem sebe – měl velké charisma a byl hodně pracovitý, až moc. Pocházel ze 13 dětí. Jeho matka (moje babička), byla velice krásná, vysoká, byla jako panna Marie (ale tmavá), právě taková, jaké se lidé uctivě klaní a modlí se k ní na různých setkáních. Babička byla velice přísná, nikdy se nesmála, té bych si rozhodně nedovolila dát místo soli sníh. Jeho otec (můj děda) se naopak stále usmíval. Ve válce přišel o jednu nohu – až nahoře, takže chodil o vysokých berlích. Přesto nepřicházel o humor, vzácný to člověk, měla jsem ho moc ráda. Většinou byl u nás ve voze. Co se týče babičky – nevím, nikdy k nám nechodila. Náš táta říkal, že ho měla ze všech dětí (třinácti) nejraději. Bylo to stejně zvláštní, ráda na vše vzpomínám.

Náš táta byl vysoký, štíhlý a měl velkou sílu. Když někdo potřeboval něco těžkého zvednout, přenést, vždy to pro něj byla hračka. Pamatuji se na jednu příležitost, něco se stalo na našem voze – on klidně celou zadní část nadzdvihl. Když jsem v pozdějších letech četla od Victora Huga Bídničky, připadal mi jako „Žán Valžán“ (Jean Valjean), takový silák – to byl náš otec. Když se někde

zápasilo, musel být u toho. Pamatuji se na jednu událost. V cirkuse zápasil o peníze černochoch, vyzýval lidi, že mají příležitost vyhrát peníze, nebo taky prohrát. Samozřejmě vždy vyhrával. Tehdy se otec přihlásil a už už měl vyhrát, ale nakonec málem přišel o život. Černochoch, který prohrával, skočil po šavli a chtěl otce bodnout, v tom se jakoby zázrakem objevila babička (nosila několik dlouhých sukni), sukni si omotala kolem ruky a tu šavli chytla. Ale stejně ho škrábnutí neminulo, špičkou šavle ho zasáhl asi 1 cm od míchy. Bylo štěstí, že nezemřel, ale byl delší dobu v nemocnici, kde ležel nehybně v nějaké vaničce, bylo to velice špatné, bylo mu asi 25 let. Babička a prozřetelnost Boží ho zachránila od jisté smrti. Byla to statečná žena.

ROK 1939. USAZENÍ VE ZDABOŘI

Život běžel dál, táta mohl zase vydělat peníze, šetřil a šetřil, a naši nás překvapili a koupili domek s velkou zahradou ve Zdaboři u Příbrami (v Čechách). Asi pět domů stálo u silnice – my měli ten pátý domek. Sestra a bratr Jenda už nemuseli chodit do školy s knížkou, měli školu stálou, a to asi jednu hodinu vzdálenou – v Březových Horách. Já jsem začala chodit do první

třídy po prázdninách. Byl rok 1939. Náš domek byl velice krásný. Zahrada byla asi o 1 metr vyvýšená nad betonovým dvorkem. Dům měl velkou světnici se třemi okny, menší podlouhlou předsíň a na levé straně menší pokoj s jedním oknem do ulice. Tam bydlela nájemnice se dvěma malými dětmi (paní Picková). Zmiňuji paní Pickovou, protože o ní budu psát později v důležitější souvislosti.

OTEC, MATKA A NÁS PĚT DĚTÍ

Otec, matka a nás pět dětí jsme bydleli v té velké místnosti. Pro nás to byla úplná tělocvična. Po tak malém prostoru, jaký jsme měli k dispozici ve voze, to nyní byla úplná nádhera. Nebyla tam elektřina – svítili jsme lampou s cylindrem. Pro vodu jsme chodili k pumpě, která byla asi 100 metrů od našeho domu. Stejně to byl pro nás přepych. Proč? Protože tam byli skvělí lidé – sousedi; měli jsme se vzájemně rádi a vycházeli jsme si vstříc. Hned vedle nás bydleli Kuchařovi – měli syna Jardu.

Doma v kuchyni měli kamna a velikánskou pec, která zabírala jednu třetinu kuchyně. Tam jsme si vždycky vlezli a hráli si. V zimě tam bylo teplo. Ještě něco musím připomenout, vždy v zimě se tam večer drávalo peří. Sousedi se scházeli v kuchyni u velkého stolu. Při draní peří se vyprávěly různé životní příběhy. Paní Kuchařová navařila vždy hodně čaje a napekla něco sladkého (byla to moc dobrá kuchařka). Já jsem se těšila na večer; nikdy nezapomenu na tzv. DODĚRKY, to byla taková slavnost na ukončení draní. Bylo to báječné.

Při psaní těchto vzpomínek si uvědomuji, jaké jsme měli štěstí, sousedé chodili k nám na zahradu – vyprávěli si s námi o všem možném a nikdy nám nedávali najevo, že jsme jiné národnosti, vážili si nás a my jich. Paní Kuchařová už určitě nežije, ale tímto jí věnuji vzpomínku a lásku za vše, co nám dala. Díky. Její syn Jarda určitě žije. Byl o pár let starší než já. Jardo, určitě si vzpomeň na to, jak jsme chodili do školy na Březových Horách. Zvlášť v zimním období, kdy napadl sníh a my jsme si krátili cestu okolo lesa. Vy kluci jste šli za sebou a prošlapávali sněhem zavátou cestu nám děvčatům a mladším dětem, abychom přišli včas do školy. Tímto děkuji za všechno!

Náš dům neměl pec, měli jsme jen obyčejná kamna. Byl jiný než sousedů, měl modernější okna, neměl sklep ani půdu. Měli jsme na dvoře takovou takzvanou šopu (kůlnu). Tam jsme skladovali uhlí a dřevo a taky tam měla chlívěk naše koza. Každý rok měla kůzlátka a dobré mléko, proto jsme my děti byly tak zdravé, nikdy jsme nekašlaly a nenosily jsme v zimě – ani při velkých mrazech šálu, ba ani rukavice. Sklep jsme měli vybudovaný na zahradě v podzemí. I v létě tam byla velká zima, to byla naše lednice. Na zahradě náš táta pěstoval zeleninu a cibuli a malý záhon brambor. Vždy, když přemýšlím o našem rodě, mě napadá, po kom, po jakém předkovi tyto geny zdědil. Naše máma měla velice ráda zvířata, toto jsme zdědili všichni, nikdy bychom žádnému tvorovi neublížili. Myslím, že to

souviselo s putováním vozem po krajích naší země a s tím, že jsme pobývali po většinu času v přírodě, byli jsme s ní spjatí. Musím dodat, že naši rodiče byli krásní lidé, měli se moc rádi a rozuměli si ve všem; moc nemluvili, více naslouchali. Vůbec na sebe nežárlili, věřili si.

Na zahradě k nám v podvečer chodili posedět sousedé. Otec byl vysoký, štíhlý, nosil knírek – hotový Španěl (říkali o něm) – a navíc sršel humorem. Sousedky říkaly: „Paní Růžičková, půjčte nám vašeho manžela, chtěly bychom od něj dítě, krásné, jako máte vy, a my vám budeme vděčny.“ Vidím ve vzpomínkách, jak se tomu naši smáli, byla to velká pohoda.

ŠITÍ A VYŠÍVÁNÍ

Naše máma nikdy neseděla jen tak na prázdnou, pořád něco dělala. Buď něco šila, nebo vyšívala. Neměla, ale ani nechtěla šicí stroj. Ručně šila tak precizně jako na šicím stroji. Nám všem pěti dcerám pořídila výbavu (peřinu a povlečení na dvě postele), každé dvojmo. Všechno ručně šité. To byla vlastně její zábava. Byla zlatá. Já jsem tuto vlastnost zdělila po ní – šití ručně, i ten její klid; já jediná. Jsem tomu velmi ráda. Říká se, že generace neumírá, že žije dál, já to úplně cítím v sobě. Co jsem obdivovala u naší mámy, bylo vyšívání. Měli jsme na oknech záclony a po stranách závěsy,

asi tak 60 cm šíře. Byly šité z bílé véby (jemná tkanina), kterou naše máma obarvila zvláštní žlutou barvou – kanárkově žlutou. Potom si dala látku pokreslit ornamenty – jako předlohu – a vyšívala to zadním stehem zajímavou tmavě modrou bavlnkou, prostě nádhera.

Dodatečně, když si vzpomenu, teď, když jsem prošla životem a něco viděla a slyšela, četla, vidím v genech naší mámy: Itálii, Španělsko, prostě jižní národy. Dávali nedávno v televizi mexický seriál ESMERALDA, moc jsem se na něj těšila a hlavně na postavu AMANDY – to byla věrná podoba mé matky, vlasy, účes, oči, pohyby, chůze, styl mluvení, chování, ba skoro i oblečení, zkrátka celá ona, jako by jí z oka vypadla. Jak je to vůbec možné? Začínám myslet na mystické věci. Jsem ráda, že jsem vám mohla naši mámu nějak přiblížit, jak vypadala. Byla skvělá, díky, Bože!

Moje maminka v době, kdy se narodila nejmladší sestra Jana, v roce 1948 jí bylo 38 let.

ŠKOLA A JAK JSEM MĚLA JÍT STUDOVAT

Na jaře 1939 jsme se usadili ve Zda-
boři; skončilo dětství a já od září začala
chodit do školy. Moc jsem se těšila, co
bude dál. Sourozenci Nána a Jenda už
do stálé školy chodili na Březové Hory.
Jak jsem napsala dříve, nemuseli již nosit
takzvanou putovní knihu záznamů. Náš
táta na to velmi dbal, co se týče docház-
ky. Je mu to k velké cti. Starší sourozenci
byli taky moc rádi, měli stálé spolužáky
a hodně kamarádů.

Šla jsem do první třídy. Byla jsem
velmi zvědavá na děti a na paní učitel-
ku. Bylo nás ve třídě asi 30 dětí ve třech
řadách. Paní třídní učitelka se jmenovala
Marie Drahá. Byla velice milá a zvláštní,
tenkrát jí bylo kolem třiceti let. Byla vyso-
ká a nosila brýle. Budila dojem čisfoun-
ké osoby, hodná už svým zjevem. Vždy
ji vidím, jak sedí v prostřední řadě, naho-
ře na lavici, čelem k nám – žákům, ruce
složené v klíně – učila nás a vyprávěla
o všem možném. Byla velice klidná
a vyrovnaná. Měla jsem ji jen do čtvrté
třídy, protože s jejím přičiněním jsem šla
na čtyřletou měšťanskou školu, která byla
kousek od obecné školy v Příční ulici.
Musím napsat, co tomu předcházelo.

Chodila jsem ráda do školy, učitelka
mě měla moc ráda, možná nejraději ze
všech dětí. Já jsem si toho moc vážila.

Vždycky se se mnou dělila o svačinu.
Brala si mě domů, tak asi dvakrát týdně.
Žila jen s matkou, která mě vždy pohos-
tila nějakou dobrotou, bydlely v parku
kousek od školy. Při dalším vyučování
učitelka kreslila na tabuli různé předmě-
ty, mimo jiné i velkou skříň, a nás děti se
ptala, co to je. Hlásily jsme se a mě
vyvolala. Já říkám: „Almara“ a děti se
tomu smály a já stále tvrdila to samé.
Děti křičely, že je to skříň. Učitelka zasá-
hla tím, že řekla, že je to oboje správné.
Slovo almara je ze staročeštiny, a děti se
přestaly smát. A já od té doby měla uč-
telku ještě více ráda. Co říkáte, byla
skvělá? To mělo za následek, že jsem v
češtině a vůbec v jazyku českém dobře
prospívala. Měla jsem ráda hodně před-
mětů. Dějiny, zeměpis, přírodopis, biolo-
gii. Jedno slovo změni skoro celý život.
Vzpomínám si na spolužáky, byli fajn,
obzvláště Zdena a Vlasta, moc jsme
spolu kamarádily. Když učitelka šla něco
vyřídit k řediteli nebo do kabinetu, vždy
řekla: „Karolínko, jdi k tabuli a dávej
pozor, aby děti nezlobily. Které budou
zlobit, napiš je na tabuli.“ Nikdy se tak
nestalo, vždy jsem vybrala nějakého
žáka, aby hlídal u dveří, až půjde paní
učitelka, my jsme trochu řádili v rámci
možností, prostě, jako děti. Pokaždé

byla paní učitelka spokojená a my také. Na nikoho jsme nikdy nežalovali, ani ve škole, ani doma. Táta, ten by nám dal! Museli jsme všechno doma dělat. Když nás otec viděl sedět, tak říkával: „Nemáte nic na práci? Pojdte udělat tohle a tohle a pořád dokola. Nesmíte zlenivět, život není žádné peříčko.“ To víte, že se nám to moc nelíbilo. Ale dnes vidíme, že to bylo k našemu dobru. Často jsme vzpomínali a blahořečili otce, že nás tak vychoval. Kdyby aspoň z poloviny byli takoví i jiní rodiče, jako byli ti naši, bylo by všechno lepší a předešlo by se různým nesrovnalostem, problémům, nenávisti, zbytečným zabitím apod. Nemám pravdu?

Vracím se znovu k paní učitelce – asi ve čtvrté třídě, kdy jsem nabírala na rozum, mně říkala, že mám zvláštní dar – vrozenou inteligenci a šarm – získávat si lidi kolem sebe, prostě že se mi bude v životě dařit. Prosím vás, neberte to jako chlubitost, to by mě velice mrzelo – jen říkám to, co mně bylo řečeno. Já jsem tehdy tomu moc nerozuměla, až později v dospělosti jsem na to přišla, co tím myslela.

Musím také říci, že jsem se dobře učila – byla jsem mezi třemi nejlepšími. Jednoho dne se mnou šla paní učitelka k nám domů, promluvit si s otcem – to už jsme bydleli na Březových Horách – ohledně toho, že se dobře učím a že bych mohla studovat na gymnáziu v Příbrami. Řekla to otci a on řekl, že ne, že nemáme peníze, že jsme se přestěhovali do většího domu atd. Učitelka řekla, že mně to bude hradit, ale otec tehdy trval

na tom, že ne, kdo by nám doma vařil, pral a uklízel. Že stačí, když umíme psát, číst a počítat, že se stejně vdáme. Nic nepořídila, ale aspoň mě prosadila na měšťanskou školu – dělala jsem zkoušky a prošla jsem. Učitelka se zlobila na otce, prostě on to nechápal – nemohla jsem nic dělat. Musela jsem poslouchat. Doma jsem se měla k vaření už odmala. Naše máma moc dobře vařila a mě to bavilo. Tím to skončilo, ještě se k tomu vrátím.

Když jsem po létech, to už jsem žila v Brně, jednou otci při jeho návštěvě u mě připomněla učitelku a její přemlouvání ke studiu, to byl rok asi 1970, moc toho litoval a říkal: „To víš, byla jiná doba.“ Ptal se, co jsem chtěla studovat – řekla jsem právnickou nebo architekturu. Moc ho to mrzelo, a já jsem se smíchem řekla: „Až v příštím životě to uskutečním.“

Musím ještě napsat o Zdaboři. Naším se zastesklo po volném životě – ve voze – a vyjeli jsme ještě asi dvakrát do světa.

Tatínek, už v pokročilém věku

A to vždy od jara do pozdního podzimu. Takže jsem zakusila i já různé školy a zapisování do knihy. Bylo a nebylo to jako dříve – jelikož už to bylo poznamenáno německou okupací. Přesně jak to řekl náš prezident TOMÁŠ G. MASARYK před svojí smrtí. Svoboda se vytratila. Lidé na vesnicích byli hodní, ale už to nebylo jako dříve. Zazimovali jsme,⁷

později naši prodali vůz a koně a už jsme nikdy nevyjeli. Vrátili jsme se zase do svých tříd a ke kamarádům. Sousedé byli rádi, že se tak naši rodiče rozhodli.

RUKÁVNÍK (ŠTUCL)

Na jednu legraci nesmím zapomenout, jestli se to dá takto nazvat. Spíš bych řekla, že to bylo směšné. Byla zima a děti ve škole nosily místo rukavic rukávník (ŠTUCL). Byla to tehdy velká móda – rukávník byl z králičí kožešiny, měl pěknou točenou, kroucenou šňůru a nosil se na krku. Byl velice teplý. My jsme si usmysleli a chtěli jsme ho taky, prosili jsme mámu, aby nám ho ušila. Doma jsme pěstovali králíky a kožešiny se převrácené sušily v šopě. Jednou měsíčně jezdil povoz s koňmi okolo nás a kůže vykupoval, tak si lidé přivydělávali na živobytí. Kůže byly převrácené, suché, surové (nevydělané). Naše máma nám z toho ty vysněné štuclé ušila. Prostě to z každé strany ustříhla, jak jsme jí to nakreslili. Máma říkala, že nám tu kožešinu nechá vevnitř, aby nám bylo teplo, potáhla to látkou a přišila. Taky tu vytouženou šňůru na krk vykouzila. Měli jsme

velikou radost a pyšně si vykračovali s dětmi do školy. Děti to prohlížely a říkaly, že to má smysl – kožešina vevnitř. Ale dlouho jsme se netěšili. Dříve ve školách nebyly šatny na odkládání kabátů. Ve třídě u dveří byly věšáky na kabáty. Ty štuclé jsme tam pověsili – ve třídě se topilo a kožešina začala pracovat a zapáchat. Učitelka nám vysvětlila, proč to tak je. Zápach se nedal vydržet a my měli po radosti – přestali jsme to nosit. Naše zlatá máma se, chudinka, snažila zbytečně. Tak vidíte, jak to dopadlo.

J E Ž E K

Jednou jsem šla zkratkou ze školy, pěšinou mezi poli, bylo teplé počasí a přes cestu běžel ježek, dosti velký, těžký. Když jsem se přiblížila, zpozorněl a zakulatil se do klubka. Já jsem ho zabalila do sukénky a odnesla domů. Běhal pod postelí a dupal. Jednoho dne ho nebylo. Naši, že moc dupe, a zabili ho. Byl připraven k jídlu. Než se ježek připraví k jídlu, k pečení, dá to moc práce. Vezme se železná tyč, která se v kamnech na ohni rozpálí, a tím se bodliny vypálí, až je kůže hladká, a vše se na kůži vypálí – celé tělo se touto procedurou asi dvakrát zvětší. Nevím, asi to má svůj účel. Takhle to prý připravovali

naši dávní předkové. Ježek se po usmrcení rozřízne, vykuchá a pořádně vymáčí, umyje a je připraven – rozřeže se na porce, osolí, okmínuje, pročesnekuje, dá se hodně cibule a zalije trochou vody a pomalu se peče. Jeho maso je zvláště skládáno ve vrstvách, sádlo má jako slepice. Je to velice chutné a moc dobré. K tomu se hodí bramborové knedlíky, no fantazie! V jedné knize z knihovny (o historii) jsem se dokonce dočetla, mimo jiné, že pečení ježci byla u jižních národů největší pochoutka při velkých událostech – slavnostech králů a šlechticů.

V Á L K A – H I T L E R

Je rok 1942. Byla tenkrát sobota – mně bylo deset let. Nebyla televize a my jsme šli brzy spát. Měli jsme rádio („Telefunke“) na baterie, které se každý měsíc musely nabíjet akumulátorem. Z pěti domků jsme měli tuto vymoženost jen my, přitom v prvním domku bydlel

nějaký pan řídící. Otec měl rádio kvůli zprávám, aby věděl, co se ve světě děje – bylo toho málo, ale přece.

Ten den – v sobotu – se to přihodilo. Asi kolem půlnoci, někdo klepe na okno. Otec jde ven a přivede pána z Březových Hor – přijel na kole a v civilu. Byl to

vrchní strážmistr z četnické stanice, pan BRÁZDA, který nás znal a měl naši rodinu rád. Přišel nám říci, že na stanici dostali hlášení, že v pondělí ráno, on a SS-mani přijdou pro naši rodinu, aby nás odvezli do koncentračního tábora do Let u Písku.⁸ Radil nám, ať utečeme na Slovensko, že tam Cikány neberou, jelikož Slováci jsou samostatný stát. My že jsme Čechy a Morava – protektorát. Sama vzpomínám na cedule na silnicích, které to potvrzovaly. Bylo to napsané německy a potom česky: „PROTEKTORÁT ČECHY a MORAVA.“

Pan BRÁZDA říkal, že jestli máme tu možnost, ať jdeme a zachráníme se. Ať neříkáme tohle nikomu, ani kdo nám to poradil a prozradil, že by pověsili jeho i celou jeho rodinu. Otec mu děkoval, že byl tak hodný.

Celou noc a neděli jsme byli úplně bez sebe – čekáním, co se bude dít dál. Co bude v pondělí ráno. Otec se rozhodl, že nikam na Slovensko nepůjdeme, taky jsme tam nikoho neměli, byli bychom prý jako vyhnanci, a kdoví, jak by to dopadlo – otec řekl, že se „vydáme osudu“. Nechtěl si vzít na svědomí rodinu pana Brázdy – vážil si velké odvahy toho dobrého člověka. Tak jsme čekali a otec dal paní Pickové (už o ní byla zmínka) adresu strýce Edy, ať pošle telegram do Lysé nad Labem, že nás odvezli. Pořád věřil, že se nám to nemůže stát. Byli jsme moc smutní, ani se nám nechtělo nic jít.

V pondělí ráno to utrpení začalo. Přijelo velké auto s SS-many a dvěma černými psy – vlčáky. Bylo to hrozné, my děti jsme plakaly a nechtěly jsme jít,

držely jsme se máminých sukní. Strašné – okolo baráku byla eskorta SS-manů a kolem pobíhali psi. Sousedé se to dozvěděli a stáli všichni venku a plakali s námi, prostě hrůza.

Při psaní těchto vzpomínek mě bolí u srdce a tečou mně slzy po tváři. Co se dělo dále – zavezli nás do Prahy. Než se to stalo, byli jsme na četnické stanici, kde s námi sepsali protokol a všem nám udělali otisky prstů, jako zločincům. Nic nepomohlo, že za nás lidé orodovali, včetně pana Brázdy, že jsme čestní a podobně. Celá škola na Březových Horách plakala, ten den drželi smutek a neučili se. V Praze nás dovezli – nevím, kde to bylo – byla to přízemní veliká místnost, samostatně stojící dům, mimo slušné prostředí. Byla nás tam velká spousta – z Čech a Moravy, každá rodina seděla zvlášť a všichni jsme čekali, co se bude dít. Rodiny chodily pohromadě a podle abecedy, venku byla přistavena nákladní auta a celé rodiny byly odváženy do Let u Písku do sběrného tábora. Já už jako malá holka jsem si všimla, že podle abecedy jsme už měli být pryč. Šlo už písmeno „S“, řekla jsem to potichu otci – zajiskřilo mu v oku a říká: „Buďte hodní, nikam se nevzdalujte a nebuďte pozornost.“ Nenápadně se podíval k oknu vedle dveří a uviděl hlavu strýce Edy. Je to dobré, podařilo se mu nás vysvobodit ze spárů nacismu. Čekali, až všechny odvezli. V místnosti jsme zůstali jen my, nechtěli, aby se ostatní vzbouřili. Byl to veliký zázrak – náš zlatý strýček Eda a teta Fany nás vysvobodili. Zlatý mámin bratr. Ihned nás strýc s tetou

naložili do auta a odvezli nás domů do Zdaboře. Nikdy nám neřekli, co za nás zaplatili.⁹ Muselo to být hodně zlata – hitlerovci by to jinak nedělali, že prý teta klečela a prosila každého vysokého německého pohlavára – tak se ponižovala za naši záchranu, za naši svobodu. Líbáme jí i strýci obě ruce i nohy. Díky, díky. Ještě budu o nich psát. Touto cestou posílám mnoho díky za statečnost a velkou odvahu panu vrchnímu BRÁZDOVI – už nežije, tehdy mu bylo kolem padesáti let (teď je rok 2000). Posílám díky do nebe – tam určitě je za svoje dobré činy.

Posílám také touto cestou uznání jeho dětem, vnukům a pravnukům, byl to skvělý člověk. Díky za život. Ani nevíte, kolik bylo radosti ve Zdaboři při našem návratu z pekla. A ve škole – všichni jsme skákali radostí a učitelé také, ten den jsme oslavovali a měli jsme volno, neučili jsme se. Co říkáte, nebyl to všechno zázrak?

JEDNOU SE MI NECHTĚLO DO ŠKOLY

Chodila jsem asi do druhé třídy, bydleli jsme ve Zdaboři. Otec hodně dbal na školní docházku, každý den nás ráno vzbudil, abychom se včas připravili. Nikdy jsme si nedovolili nejit, jen když jsme měli horečku. Povím vám, jak to dopadlo, když jsem se chtěla vyhnout vyučování a zůstat doma. Řekla jsem, že mi není dobře, že mě bolí hlava, břicho, no prostě jsem měla všechny nemoci. Máma mně uvařila čaj z heřmánku, a abych zůstala v posteli a ležela. Sourozenci už odešli do školy – měli přes hodinu dlouhou cestu. Otec odešel něco dělat kolem domu. Já, když jsem viděla, že je už po osmé hodině, že se mi už nemůže nic stát a já zůstanu doma

a budu pomáhat naší mámě, která měla moc práce, vylezla jsem z postele a byla jsem zdravá. Hned jsem se oblékla, a že budu uklízet. Ale ejhle, otec přišel a viděl, co se stalo, co jsem si to dovolila nejit do školy; nepomohlo, že se máma za mě brala. Musela jsem se hned připravit a otec mě posadil na štangli na kolo a dovezl mě do školy. Zaklepal na dveře třídy, omluvil mě učitelce a předal. Já už jsem si to nikdy nedovolila zkusit znovu. Takový byl náš táta.

ROK 1943 - ZNOVU HITLER

Neradovali jsme se dlouho – brzy nám nastaly zlé časy. Naše máma onemocněla na delší dobu, přijela k nám sestra našeho táty a vzala tři holky s sebou k nim (Nánu, Fildu a Barku), aby nám ulehčila. Já jsem zůstala doma s našima, protože jsem doma všechno dělala, abych mámě ulehčila práci a starosti. Na mě byl největší spoleh. Ale co se nestalo a co následovalo, moje tři sestry, které byly u tety, vzali s celou její rodinou do lágru (Lety u Písku). Nic nepomohlo, že naše tři sestry nejsou jejich, že jsou bratra a že jsou jen na návštěvě. Němci to neuznali, vzali je s nimi a zavřeli je také.

Náš strýc Eda a teta o ně bojovali. Trvalo to asi 5 měsíců, než je vysvobodili. Strýce to stálo moc peněz a zlata a velké pokoření.¹⁰ Díky němu byly sestry zase s námi. Tátovu sestru s rodinou odvezli do koncentráku v Německu, kde je všechny vyvraždili. Pro nás Německo – Hitler – válka znamená něco hrozného, děsného.

Naše máma v roce 1943 otěhotněla a narození našeho šestého sourozence předcházela následující událost. Co budu vyprávět, bude něco hrozného, nepředstavitelného. Asi týden před narozením JOSEFA¹¹ se stalo toto.

Bratr Josef žije už přes dvacet let ve Švýcarsku, tady je se svojí dcerou Simonou.

Na Zdaboř v noci přijelo nákladní auto a SS-mani už bez psů – asi aby nebudili velkou pozornost jako při zatýkání před nedávnem. Měli jsme se rychle připravit a vzít jen nejnútnejší věci na cestu. Táta říkal, že se máma každou chvíli čeká, že porodí – chudák, myslel, že nás nevezmou. Oni trvali na tom, že půjdeme s nimi, ať se rozloučíme, a že naše máma až porodí, že ji za námi dovezou. Bože můj, kdybyste viděli rozloučení s mámou! My jsme věděli, že už

ji nikdy neuvidíme – nikdy (otec, ten se chtěl zabít), no strašné. My, jsme se nemohli od naší mámy odtrhnout, drželi jsme se jí jako klíšata, naše zlatá máma padala – omdlávala. Mně to připadalo, že nastal konec světa. Věřte mi, že při psaní těchto vzpomínek – pravdivých – i po tak dlouhé době mě bolí srdce a pláču. Co všechno spáchali nacisté...

Dovezli nás do Prahy, ale už ne tam jako poprvé. Byl to veliký poschoďový dům, kde sídlilo hlavní gestapo. Brali nám otisky prstů, sepisovali různé protokoly a co bylo zvláštní, na krk nám každému dali cedulku s číslem, jménem a různé iniciály psané německy a jméno koncentráku: „Osvětim“. Zvláštní na tom bylo, že cedulka byla opatřena kovovým řetízem – pravděpodobně – nehořlavým. Pamatuji si, že tam bylo napsáno Osvětim. Později jsme se dozvěděli, že jsme byli určeni pro spálení v peci. Z toho úřadu nás dovezli do Ruzyně, nevím, ale byla to asi věznice.¹² Náš otec s bráchou Jendou byli zvlášť a my holky taky. Byli jsme moc smutní, nevěděli jsme, co nás čeká, a ještě bez naší mámy. Ráno nás vzbudili a přivedli do jedné místnosti, byli jsme zase pohromadě. Otec říkal, že se mu zdál sen: „Viděl jsem samé krásné věci a vše mělo červenou barvu,¹³ mám zvláštní pocit,“ a v tom přišel do místnosti náš drahý strýc Eda a Fany, potom řekněte, nebyl to ZÁZRAK? A strýc anděl vyslaný Bohem pro naši záchranu – přímo z hořícího pekla.

Když nás totiž odvezli z domu, ihned poslala paní Picková rychlý telegram

našemu strýci a vše se rozjelo pro naši záchranu. Strýc nás dovezl do Zdaboře za naší mámou. Moc jsme se všichni těšili. Máma ještě neporodila a taky říkala, že než jsme přijeli, že na chvíli usnula (že toho moc stresem nenaspala) a zdál se jí sen, že lítaly červené hadry – světnicí – sem a tam. Tolik radosti jsme měli, zdálo se nám to neuvěřitelné, jako pohádka tisíce a jedné noci. Věřím tomu, že nad námi bděl Duch svatý a všichni andělé drželi ochrannou ruku. Díky našemu zlatému strýčkovi a jeho ženě Fany. Děkujeme za život.

TÁTA V ESSENU (ASI ROK 1944)

Doufali jsme, že už nás nic zlého nepotká a my budeme žít normálním životem. Otec, aby nás uchránil, přihlásil se na práci do Německa, do Essenu – na nucené práce do nějaké továrny, kde se vyráběly zbraně pro německou armádu – chudák, dělal vše možné, aby nás už nebrali do koncentráku. Každý měsíc přijížděl na pár dnů domů a vyprávěl nám, co se tam děje. Bylo tam hodně Čechů i lidé jiných národností. Hodně museli pracovat, od rána a do večera při troše jídla, ale to prý se dalo ještě vydržet, ale ty nálety, ty byly hrozné a velmi časté. Otec říkal, že tam byly případy, kdy mladý člověk během náletu úplně zešedivěl až doběla, prostě psychika. Bylo prý i hodně úmrtí, no hrozné. Měli jsme strach a modlili se, aby se nic nepříhodilo. Otec po několika měsících onemocněl a vrátil se domů. My jsme byli rádi, že se mu nic nestalo.

V té době, co byl otec pryč, se o nás starala naše máma. Chodila po vesnicích a prodávala různou galanterii: gummy, tkalouny, ramínka ke košilím, různé druhy krajek, kraječek. Tak nás živila – uměla si poradit. Občas nám vyžebrała nebo vyhandlovala něco na sebe, my jsme ve všem pomáhali doma na zahradě a okolo domácího zvířectva.

Těšili jsme se, co nám máma přinese. Bylo nás šest sourozenců, měla se co ohánět. Koupila nám starší kolo a taky brusle na kličku – my jsme měli velikánskou radost a o vše jsme se dělili. V zimě, když byl sníh, sáňky jsme neměli, tak jsme jezdili buď na sáňkách s děckama, nebo jsme to vyřešili tím, že jsme brali mámě vše, co se tomu podobalo. Velký pekáč na pečení nebo valchu na prádlo a klouzali se. Byli jsme vynalézaví, co tomu říkáte?

V létě jsme se chodili koupat k nedalekému malému rybníku u lesa, hlavně jsme všichni chodili pod svah, kde tekla proudící potůček s čistou vodou a kde bylo hodně raků, které jsme chytali a doma vařili, byla to pochoutka. U potůčku byla zelená louka, kde se běhlo prádlo a polévalo konvicí. Prádlo po vyprání vonělo loukou, chodili tam všichni sousedé, byly to krásné chvíle klidu. Pohoda, já nevím, když tak přemýšlím, žilo se po stránce ekologie lépe oproti dnešku, voda byla čistá – neznečišťována žádným odpadem atd.

VAŘENÍ – BRAMBOROVÁ POLÉVKA

Ve Zdaboři jsme žili dobře – krásně. Vzpomenu na jednu věc. Máma šla do města něco koupit a já jsem ji chtěla překvapit a uvařila jsem hrnec bramborové polévky. Mohlo mně být tak 8 let. Vše jsem udělala jako naše máma i hrnek vyprané rýže jsem tam přidala. Když to bylo uvařeno a polévka hotová – chtěla jsem tam dát něco zeleného na ozdobu. Šla jsem na zahrádku a přemýšlela, co tam máma dává. Petrželová nať i celerové listy se mi zdály moc hrubé, zalíbila se mi nať od mrkve. Uřízla jsem pár stonků, vyprala ve vodě a jemněounce pokrájela a posypala polévku. Naše máma přišla domů, ochutnala a moc mě chválila a já jsem výskala blahem.

Kus na kopci směrem ke Zdaboři byla hospoda a velký statek. Měli tam velká pole, veškeré zvířectvo, krávy, koně atd. Jejich dcera se mnou chodila do školy a kamarádily jsme spolu. Po škole jsem s ní často pásala husy a krávy. Vždy jsem dostala jídlo a dva velké krajíce chleba namazané máslem, sádlem a škvarky, to mně zabalili do papíru a já jsem to přinesla domů sourozencům – moc jim to chutnalo.

Kolem Zdaboře byly samé krásné lesy (BRDSKÉ), kde rostlo hodně borůvek, malin a ostružin. Naše máma borůvky

zavařovala do velkých 3–5 litrových sklenic, bylo to báječné, máma nám hodně vařila kynuté knedlíky s mákem, to jsme milovali. V lese jsme sbírali dřevo a chrastí, šišky, kterými jsme topili, a celá světnice tím voněla, no nádhera!

Jednou jsem šla zase zkratkou přes pole pěšinou a málem jsem šlápla na želvu. Byla dosti velká, vážila asi tak 3 kg. Měla jsem radost, sundala si sukýnku a v ní přinesla želvu domů, dala jsem ji na zahradu a starala se o ni. Měla takový dřevěný příklop, aby mně neutekla. Asi po měsíci mě stejně opustila, moc mě to mrzelo.

K M O T Ř Í Č E K S E R I N E K

Kmotr byl také cikánského původu, velice milý a správný člověk. Bydleli asi v polovině cesty, směrem na Březové Hory, vedle hospody u Pletánků, kde se pořádaly velké taneční zábavy, plesy a různé atrakce. Měli jednu místnost v pronájmu. On vyráběl různé domácí pantofle a jeho žena je chodila prodávat – s velkým úspěchem. Neměli děti, tak si vzali z ústavu takového mrzáčka (hrbáčka), pečlivě se o něho starali a on jim oplácel vše velkou láskou. Kmotříček uměl asi čtyři světové jazyky, které se naučil sám od sebe, číst psát také uměl, takového zvláštního člověka, ale také po stránce čestnosti, málokdy potkáte.

Hodně si ho brali za kmotra. Musím vám přiblížit jeho povahové vlastnosti. Komu mohl, pomohl. Také zmíním jednu zvláštnost. Pokud se s někým přátelil a tykali si spolu, tak od momentu, kdy si ho zvolili za kmotra, přestali mu okamžitě tykat, jenom mu vykali a moc si ho vážili a ctili. Později, když se mu narodila dcera a moje sestra mu dceru křtila, a to měla hodně málo let, tuším asi 14, přestal jí tykat a říkal jí „kmoťříčko – vy“.

Asi někdy na podzim roku 1943 vzali do koncentračního tábora i kmoťříčka s celou rodinou. Jeho žena a adoptovaný syn nepřežili, on se po osvobození vrátil.

Musím připomenout, že kmoťříček uměl nejlépe ježky. Připravit k pečení, vypalovat bodliny a taky je chytat. Říkal, že nejlepší a nejchutnější jsou na podzim, když se chystají k zimnímu spánku. Pocházel z rodu německých Sintí,¹⁴ to byli předkové. Pokud jsem slyšela, byl to rod bohatý – vážený. Jejich vozy měly tvar jako letadlo, byly to nádherné, krásné maringotky; jejich ženy byly taky exkluzivní – vlasy si česaly jako Španělky, umně zakroucenou kadeř vlasů nosily nad čelem i na tvářích.

BŘEZOVÉ HORY

V roce 1942 jsme se přestěhovali do většího domu na Březové Hory. Ve Zaboří jsme to prodali, měli jsme našetřeny peníze. Myslím si, že nám hodně přidal zlatý strýc Edouš, naši mámu měl ze všech sester nejraději – hodně nás navštěvoval.

Dům byl blízko školy, byl jednoposchodový, rohový a hodně velký – byly v něm 4 byty 1+1. Měl z jedné strany malou předzahrádku, vjezd, dvůr a stáj asi pro 4 koně. Otec miloval koně, měli jsme i hříbátka. Byly tam kůlny a místo pro naši kozu, měli jsme i kohouta a slepice – prostě malé hospodářství. Vždy jsme měli i dva až tři psy. Vlčáky a malého domácího pejska v kuchyni, Lovku – ta jedla jen z ruky. Byl to moc pěkný dům, měl půdu a byl celý podsklepen. Hlavně měl elektřinu a měli jsme poprvé také lustry a už normální elektrické rádio. Musím se smát, když si vzpomenu, jak jsem vyváděla, že otočím vypínačem a je světlo. Ze školy jsem skoro každý den někoho přivedla, aby se podíval na ten zázrak – rozsvécela jsem a zhasínala světla jako bláznivá.

Ještě si vzpomínám a vzpomínám a vracím se..., když vzali kmotříčka do koncentráku, to už jsme měli dům na Horách, měl otec za postelí schova-

nou nabroušenou šavli a říkal: „Jestli ještě jedenkrát pro nás SS-mani přijdou, zabiju je, ať se stane, co chce.“ Bože, už se to nestalo, přišlo osvobození – konec války – my měli po strachu a po starostech. Byli jsme šťastní.

Po válce jsme čekali, kdo se vrátí z koncentráku. Z otcovy strany se asi z šedesáti lidí vrátila jen neteř – dvacetiletá Emila, dcera otcova bratra Karla, který mně byl za kmotra a já mám po něm taky jméno Karolína. Emila si vzala kmotříčka Serinka a měla s ním pět dětí, ona už nežije, ale jejich děti ještě teď žijí a mají domek na Březových Horách, a jedině oni zůstali věrni Horám, jinak jsme se všichni roztrousili po světě – tady i v cizině.